

DOI: 10.11649/sfps.2018.025

Jacek Perlin
(Uniwersytet Warszawski)

Rec.: Roman Tymoshuk, Wojciech Sosnowski,
Maciej Jaskot, Yurii Ganoshenko,
Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej,
KJV Digital Sp. z o.o., Warszawa 2018, 312 ss.

Jest to druga wydana w ostatnich latach publikacja dotycząca tej tematyki: w 2016 roku Agata Piasecka i Ija Tulina-Blumental ogłosiły *Polsko-ukraiński słownik frazeologiczny* (Piasecka & Tulina-Blumental, 2016). Obie pozycje zostały opracowane przy zastosowaniu zupełnie odmiennych metodologii, przez co są one w zasadzie nieporównywalne, choć w jakimś sensie mogą być uznane za wzajemnie się uzupełniające.

Cechą charakterystyczną *Leksykonu* jest wykorzystanie schematów definicyjnych dla równorzędnego opisu frazeologizmów w obu językach. Praca składa się z polsko-ukraińskiego i ukraińsko-polskiego słownika jednostek frazeologicznych. Każdej z nich towarzyszy opis znaczenia i przykład użycia:

bać się własnego cienia

‘wtedy, gdy ktoś się przesadnie boi, jest bardzo ostrożny i podejrzliwy’

*Chcesz wyjechać na miesiąc do Ameryki Południowej z Andrzejem? Dziewczyno!
Przecież on się boi własnego cienia.*

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2018.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk]

Hasło jest następnie tłumaczone na drugi język (tu: ukraiński) i uzupełnione analogicznym opisem znaczenia i przykładem użycia (s. 33). Samo tłumaczenie odbywa się albo za pomocą odpowiedniego frazeologizmu (jak w tym przypadku), albo – gdy takiego nie ma – opisowo. Na przykład w hasle **czeski błąd** (s. 46) nie jest podany żaden ukraiński odpowiednik, a jedynie objaśnienie jego znaczenia w języku ukraińskim. Jeżeli frazeologizm ma odpowiednik, jest on konsekwentnie podawany, objaśniany oraz ilustrowany przykładem. Przykłady – rzecz ważna – nie są tłumaczone dosłownie, ale dobierane z korpusu zebranego dla drugiego języka. Prowadzi to do ciekawej sytuacji, w której ten sam frazeologizm ilustrowany jest w każdym ze słowników innym przykładem. Materiały dla obu języków zostały zebrane, jak deklarują autorzy, za pomocą ankiet przeprowadzonych wśród rodzimych użytkowników języka, analizy tekstów komunikacji elektronicznej (maile, blogi, posty na Facebooku i Twitterze itp.), reklam, tytułów prasowych, seriali i filmów fabularnych. Ankiety zostały przeprowadzone wśród osób w przedziale wiekowym 15–45 lat.

Za frazeologizmy uznano trzy rodzaje związków wyrazowych: stałe związki wyrazowe, których znaczenia nie są sumą znaczeń komponentów (np. *gra niewarta świeczki*); utrwalone połączenia wyrazowe, w których występuje desemantyzacja jednego z komponentów (np. *wilczy głód*) oraz utrwalone porównania (np. *czuć się jak ryba w wodzie*). Autorzy świadomie zrezygnowali z zamieszczania internacjonalizmów frazeologicznych typu *pięta achillesowa*, z wyjątkiem jedynie najczęściej używanych. Częstotliwość użycia jest skądinąd podstawowym kryterium doboru haseł. Stąd podtytuł *Leksykonu*: „aktywnej frazeologii”. Jeżeli określony frazeologizm występuje w kilku wersjach, w *Leksykonie* umieszczony zostaje wariant o najwyższej frekwencji.

Przykłady podawane przy hasłach są albo spreparowane przez autorów, albo pochodzą z języka mówionego. Ma to służyć prezentacji praktycznego użycia frazeologizmu i pokazaniu, jak funkcjonuje on w codziennej sytuacji komunikacyjnej. Świadomie zrezygnowano z cytatów pochodzących z literatury.

Autorzy starają się unikać definicji synonimicznych, proponując tzw. definicje rozczłonkowane. Pokazana jest też walencja czasowników, wymagania przyimkowo-przypadkowe, jak też obowiązujący szyk jednostek składowych wyrażenia.

Niektóre hasła opatrzone są kwalifikatorami: **kol.** (kolokwialny), **slang.** (slangowy), **wulg.** (wulgarny), choć zamiast tego ostatniego właściwszy byłby kwalifikator stylistyczny „pospolity”, jako że prawdziwych wulgaryzmów

w *Leksykonie* nie ma, mimo że w obu językach ich nie brakuje. Wadą kwalifikatorów jest, że w przypadku stawiania ich po elementach fakultatywnych nie wiadomo, czy odnoszą się do jednego elementu, czy do wszystkich.

Ciekawym przedsięwzięciem jest niewątpliwie celowe uwzględnienie tzw. kulturomów frazeologicznych, niemających siłą rzeczy odpowiedników w drugim języku, a przez to tłumaczonych wyłącznie opisowo.

W hasłach występują niekiedy elementy fakultatywne (np. *brzydki jak noc (listopadowa)*) (s. 35) i alternatywne (np. *tyrać / harować jak koń / wół / dziki osioł*) (s. 123).

Leksykon jest bez żadnej wątpliwości dziełem nowatorskim, od strony zarówno metodologicznej, jak i materiałowej. Za *novum* można uznać:

- definicje (w obu językach takie same) oparte na schematach równorzędnych dla obu języków;
- zamieszczenie w *Leksykonie* wyłącznie (lub prawie wyłącznie) jednostek aktywnych, tj. występujących w mowie codziennej młodych ludzi;
- zastosowanie schematów definicyjnych dających możliwość dołączania dowolnej liczby haseł, a nawet frazeologizmów, z innych języków, niekoniecznie słowiańskich;
- włączenie, zarówno w wersji ukraińskiej, jak i polskiej, neologizmów frazeologicznych. W *Leksykonie* pojawiają się jednostki, których nie ma jeszcze w *Wielkim słowniku języka polskiego* (*Wielki słownik języka polskiego*, 2018), takie jak: *bez spiny* (s. 33), *być na topie* (s. 38), *ciemno jak w dupie u Murzyna* (s. 43), *syndrom następnego dnia* (s. 258), *dać / dawać ciała* (s. 46);
- tłumaczenie haseł nie tylko za pomocą związków frazeologicznych o bliższej lub dalszej odpowiedniości w drugim języku (ekwiwalenty absolutne i częściowe), lecz także przy użyciu powiedzonek, wreszcie opisowo.

Leksykon jest bez wątpienia pierwszym dziełem leksykograficznym w badaniach polsko-ukraińskich, które cechuje nowatorstwo i które wykorzystuje najnowsze osiągnięcia językoznawstwa. Jest to praca nowoczesna, bardzo przydatna zarówno osobom uczącym się języka polskiego lub ukraińskiego, jak i językoznawcom zajmującym się oboma językami, zwłaszcza w zakresie translatoryki, glottodydaktyki i wszelkich badań konfrontatywnych. Jest ona godna polecenia ze względu zarówno na praktyczną użyteczność, jak i na innowacje metodologiczne, które mogą być interesujące dla badaczy innych języków, także niesłowiańskich.

Bibliografia

- Piasecka, A., & Tulina-Blumental, I. (2016). *Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Tymoshuk, R., Sosnowski, W., Jaskot, M., & Ganoshenko, Y. (2018). *Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej*, Warszawa: KJV Digital Sp. z o.o.
- Wielki słownik języka polskiego*. (2018). (T. 1–5). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

**Review: Roman Tymoshuk, Wojciech Sosnowski,
Maciej Jaskot, Yurii Ganoshenko,
Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej,
KJV Digital Sp. z o.o., Warszawa 2018, 312 pp.**

Summary

The article is a review of a novel lexicographic work, whose authors collate most frequent phraseologisms of the Polish and Ukrainian languages, based on the material of the spoken language of the young generation of both languages' native speakers as well as on texts of electronic communication and popular culture.

**Rec.: Roman Tymoshuk, Wojciech Sosnowski,
Maciej Jaskot, Yurii Ganoshenko,
Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej,
KJV Digital Sp. z o.o., Warszawa 2018, 312 ss.**

Streszczenie

Artykuł stanowi recenzję nowatorskiej pracy leksykograficznej, której autorzy zestawiają ze sobą najczęściej występujące związki frazeologiczne języków polskiego i ukraińskiego, za materiał przyjmując język mówiony młodego pokolenia rodzimych użytkowników obu języków oraz teksty komunikacji elektronicznej i kultury popularnej.

Keywords: phraseology; Polish language; Ukrainian language; lexicography; review

Słowa kluczowe: frazeologia; język polski; język ukraiński; leksykografia; recenzja

Jacek Perlin, Institute of Iberian and Ibero-American Studies, University of Warsaw

Correspondence: j_perlin@wp.pl

The preparation of this article was self-financed by the author.

Competing interests: The author has declared he has no competing interests.